

2023 Depremlerinin Gaziantep Gastronomi Turizmi Üzerine Potansiyel Etkileri

Tuba Pehlivan¹

Özet

Gastronomik tercihler ya da farklı motivasyonlarla turist çeken destinasyonlar zaman zaman sunduğu imkanlar konusunda kesintiye uğrayabilmektedir. Bu durum insan kaynaklı etkilerle ortaya çıkabileceği gibi doğanın getirmiş olduğu bazı yıkıma neden olan olaylardan da kaynaklanabilir. Genel manada literatürde savaşlar, sel, salgın hastalık, deprem, kasırga gibi felaketlerin yaşandığı bölgelerde ciddi can, mal ve ekonomik kayıpların olabileceğini bildirilmektedir. 6 Şubat 2023 tarihi ile başlayan ve halen güncelliğini koruyan depremler Türkiye’de bu tip bir sürecin yaşanmasına neden olmuştur. Bu çalışma 2023 Gaziantep/Kahramanmaraş depremlerinin Gastronomi turizmi üzerine potansiyel etkilerini araştırmak ve oluşabilecek sorunlara çözüm önerileri getirmek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden gözlem ve literatür tarama yoluyla elde edilen veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Sonuç olarak; Gastronomi turizmine yönelik yapılan bilimsel literatür taraması ve güncel bilimsel değerlendirmelere göre yaşanan bu sürecin sonraki dönemlerde turizm açısından avantaja çevrilebileceğine yönelik kritikler yapılmaktadır. Yerli ve yabancı görsel/ yazılı basın değerlendirildiğinde gastronomi turizmi için olumlu haberler yer aldığı görülmektedir. Bazı basın kuruluşları “Gaziantep’te depremde yıkılan bina enkazlarının kaldırıldığı” şeklinde haber başlığı kullanmaktadır. Bu tip genelleme ifadelerin Gaziantep gastronomi turizmini olumsuz yönde etkileme potansiyeli bulunmaktadır. Yapılan çalışmada elde edilen literatür ve gözlemsel verilere göre, Gaziantep gastronomi turizminde, yaşanan depremin getirdiği etkilerin doğru adımlar atılarak aşılabileceği, mevcut durumun planlamasının geleceğe yönelik çok boyutlu ele alınması şartıyla Gaziantep gastronomisinin süreçten güçlenerek çıkacağı düşünülmektedir.

1 Gaziantep Üniversitesi Turizm Fakültesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, tpehlivan1@hotmail.com, Orcid No: 0000-0003-1041-6432

Giriş

Turizm, ziyaretçilerin farklı deneyimler yaşama, öğrenme ve daha birçok sebeple bir yerden başka bir yere çeşitli yollarla yaptıkları seyahatleri ifade eder. Burada temel etkeni kişilerin kendi merak ve ilgi alanları üzerinden geliştirdikleri seyahat etme içgüdüğü oluşturur. Gastronomi turizminin çıkış noktası ise birçok seyahat motivasyonu ile birlikte gerçekleştirilebilme özelliği taşıır. Bu nedenle deniz, doğa, tarih, din, sağlık gibi çeşitli sebeplerle yapılan seyahatlerde ziyaret edilen alanların kendilerine özgü mutfakları da turistlerin ilgisini çekmektedir. Bunun dışında bazı turistler gastronomi turizmi kapsamında yeni tatlar arama, yeni yemek kültürlerini öğrenme amaçları ile seyahat etmektedirler. Bu özellikteki turistler için, Toksöz & Aras, (2016) destinasyonların sahip oldukları özelliklerin kişilerin tatil kararları ve deneyimlerini motive edici birer kaynak görevi üstlendiğini belirtmiştir.

Gastronomik tercihler ya da farklı motivasyonlarla turist çeken destinasyonlar zaman zaman sunduğu imkanlar konusunda kesintiye uğrayabilmektedir. Bu durum insan kaynaklı etkilerle ortaya çıkabileceği gibi doğanın getirmiş olduğu bazı yıkıma neden olan olaylardan da kaynaklanabilmektedir. Genel manada literatürde savaşlar, sel, salgın hastalık, deprem, kasırga gibi felaketlerin yaşandığı bölgelerde ciddi can, mal ve ekonomik kayıpların olabileceğini bildirilmektedir. Bu olumsuz süreçlerde de turistik açıdan öneme sahip olan şehirler farklı yönlerden çeşitli boyutlarda kayba uğramaktadır. 6 Şubat 2023 tarihi ile başlayan ve halen güncelliğini koruyan depremler Türkiye’de bu tip bir sürecin yaşanmasına neden olmuştur. TURKONFED’in yayınlamış olduğu rapora göre; bu deprem 6 Şubat 2023 tarihinde 04:17 yerel saatinde Gaziantep’in Şehitkamil İlçesi Sofalaca Köyü merkez üssünde (Mw) 7.7 moment büyüklüğünde olan yıkıcı bir depremdir. Depremin odak derinliği yaklaşık 5 km olup Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Akdeniz Bölgelerinde hissedilmiştir. Bu deprem, Gaziantep-Kahramanmaraş veya Güneydoğu Anadolu Depremi gibi farklı başlıklarla adlandırılmaktadır. Aynı gün 13:24 yerel saatinde Kahramanmaraş İli Ekinözü İlçesi merkez üssünde moment büyüklüğü (Mw) 7.5 olan yıkıcı bir deprem daha meydana gelmiştir. Depremin odak derinliği yaklaşık 5 km olup Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Akdeniz Bölgelerinde hissedilmiştir. Bu iki büyük deprem artçı özelliği göstermeyen merkez üsleri arasında yaklaşık 105 km mesafe ve yaklaşık 9 saat zaman farkı olan depremlerdir. Afet bölgesi olarak ilan edilen illerde (Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye ve Şanlıurfa) Türkiye nüfusunun %15,7’si yaşamaktadır (Turkonfed 2023; MTA, 2023).

Materyal ve Metot

Bu çalışma 2023 Gaziantep/Kahramanmaraş depremlerinin Gastronomi turizmi üzerine potansiyel etkilerini araştırmak ve oluşabilecek sorunlara çözüm önerileri getirmek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada gastronomi turizmi bakımından Türkiye’de oldukça önemli bir yere sahip olan Gaziantep ili araştırma alanını oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden gözlem ve literatür tarama yoluyla elde edilen veriler toplanmıştır. Nitel araştırma, gözlem, doküman analizi ve görüşme gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olayların ve algıların doğal ortamda gerçeği ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Cohen, Manion ve Morrison, 2007; Ritchie ve Lewis, 2003; Yıldırım ve şimşek, 2008).

Sınırlılıklar

Araştırma süresince deprem olayının ve etkilerinin devam ediyor olması, araştırmacının aktif olarak araştırma alanında ikamet etmesi nedeniyle çalışma araştırmacının Gaziantep il merkezi ve depremden en çok etkilenen İslahiye ve Nurdağı ilçelerine yapmış olduğu ziyaretlerdeki gözlemleri ile sınırlıdır. Halkın yaşadığı panik durumunun getirdiği çeşitli aksaklıklar nedeniyle mülakat tekniği kullanılamamıştır. Literatür taramada bilimsel literatür kaynakları, güncel yerli ve yabancı haber sitelerinin verilerinden yararlanılmıştır.

Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. gastronomi-turizm, afet-deprem-turizm, afet-deprem-ekonomi, 2023 Türkiye depremi anahtar kelimeleri (Türkçe ve İngilizce dillerinde) kullanılarak bulgulara ait başlıklar oluşturulmuştur. Elde edilen sonuçlar Tablo 1’de verilmiştir. Çalışmada elde güncel ve turizm üzerinde literatürde büyük etkileri olan deprem konusunu ele alması yönü ile literatürde ileride yapılacak çalışmalara katkı sağlamaktadır. Ayrıca gastronomi turizminde marka şehir olan Gaziantep üzerinden konunun ele alınması çalışmayı daha önemli hale getirmektedir.

Tablo 1. Araştırmada kullanılan kodlar ve oluşturulan veri başlıkları

Kodlar	Veri Başlıkları
Turizm Gastronomi	Turizm ve Gastronomi
Gaziantep Gastronomi	Gaziantep Gastronomisi
Turizm Ekonomi Gastronomi Afet Deprem 2023 Türkiye depremi	Turizm'in Ekonomik Kalkınmadaki Rolü ve Afetlerin Turizme Ekonomik Etkileri
Gaziantep Turizm Ekonomi Gastronomi Afet Deprem 2023 Türkiye depremi	Gastronomi Kenti Gaziantep'te Deprem Etkileri

Bulgular ve Tartışma

Turizm ve Gastronomi

Gastronomi kelimesi etimolojik bakımda Yunanca kökenli “gatros”, “mide” ve “nomos”, “kanun, kural” kelimelerinin birleşiminde türetilmiştir (Yılmaz, 2017; Tütüncü, 2019). Bununla birlikte farklı bilim dalları gastronomi tanımını kendi perspektiflerini odak noktasına koyarak yansıtmaktadır. Bu nedenle gastronomi hakkında birçok tanımla karşılaşmak mümkündür. Bu nedenle gastronomi kavramını tanımlamak kolay olmayıp genel manada gastronomi tanımının kaliteli ve lezzetli bir yiyecek ya da içeceğin bilimsel, sanatsal yönlerinin ortaya konularak ifade edildiği söylenebilir (Gillespie, 2001). Genel olarak turizm türleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Turizm türleri

Turizm türü	İçerik	Kaynak
Kültüre bağlı turizm türleri	Gastronomi, Kültürel miras, Hüzün (dark), Şehir, Festival, İnanç, Diaspora, Etnik	Tören, 2023
Sürdürülebilir turizm/Doğal çevre odaklı turizm türleri	Yürüyüş, Dağcılık, Macera turizmi, Rafting, Kano, Fotoğrafçılık, Yaban hayatı ve kuş gözlemciliği, Yayla turizmi, Mağara turizmi, Kırsal turizm, Çiftlik turizmi, Jeoturizm (jeolojik nesnelere odaklanmış olan doğa merkezli turizm)	Bayram, 2016 Demir, 2019 Çoban & Karakuş, 2019 Sağ & Yıldız, 2020 Tekeli, Tekeli & Değerli, 2023 Robinson, 2023
Sağlık turizmi	Termal turizm, Yaşlı ve engelli turizmi (geriatrik vb. tedavi), Tıp turizmi (tedavi ve ameliyat)	Tontuş, 2022 Çimen & Özmenekşe, 2022 http://www.saglikturizmi.org.tr/tr/saglik-turizmi/genel-bilgi

Gastronomi turizmi, turistlerin yiyecek ve içeceğin hazırlanmasından sunumuna kadar geçen aşamalara yönelik bilgi veren ve lezzetli yiyecek-içecekleri deneyimlemek isteyen turistlerin katıldığı (Kivela ve Crotts, 2006) bir turizm çeşididir (Hall & Mitchell, 2001). Turistlerin destinasyonlarda ve konaklama yerlerinde yöresel tatları deneyimleme istekleri gastronomi turizminin gelişmesine zemin hazırlamıştır (Manolaa ve Koufadakis, 2020). Gastronomi turizmi kültür turizminin bir alt kategorisinde yer almaktadır. Çünkü gastronomi, kültürün bir ifadesi olarak kabul edilir (Manolaa & Koufadakis, 2020). Gastronomi turizmi, belirli bir yer hakkında bilgi edinilmesi, yiyecek ve içeceklerin tüketilmesi, sonuç olarak yerel geleneklerin ve o yerin kültürünün daha iyi anlaşılmasına yol açmasını sağlar

(Küçükkömürler, Şırvan & Sezgin, 2019). Gastronomi turizminin birçok alt başlık ve faaliyet alanı bulunmaktadır (Küçükkömürler, Şırvan & Sezgin, 2019). Bunlar;

- İçecek turizmi, çikolata turizmi, peynir turizmi (Güzel-Şahin ve Ünver, 2015), yenilebilir otlar (Pehlivan, 2023) gibi gıda türleri (Quan & Wang, 2004)
- Üretim alanı ziyaretleri (fabrika), köylü pazarlarını ziyaret etmek, bağ veya meyve bahçesi ziyaretlerinde bulunmak,
- Restoran, kafeterya vb. işletmelerde yemek-içmek,
- Atölye çalışmaları, konferanslar,
- Kırsal alanlarda yapılan uygulamalar (Smith & Costello, 2009; Povey, 2011),
- Festivaller (Dönmez & Pehlivan, 2022),
- Baharat ve zeytinyağı, dondurma, tıbbi aromatik bitkiler, gastronomi ve mutfak müzeleri (Gökçe, Sunar & Türkoğlu, 2017; Çavdırılı & Adan 2020; Çekal, Doğan & Aktürk, 2022; Gül, 2022), bu kapsamda bir turizm aracı olarak kullanılabilir.

Gaziantep Gastronomisi

Türkiye’de gastronomi turizmi denildiğinde akla ilk gelen şehir Gaziantep’tir. Gaziantep kent kimliğinin bu noktaya geliş süreci, ilk olarak 2000’li yıllarda küreselleşmenin katkıları ile kültürel mirası vurgulayan “gazi şehir-gazi kent” ile başlamıştır. Gaziantep, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin en önemli sanayi kenti olma özelliğini taşımaktadır. Bu nedenle “gazi kent” kimliğinin yanında “sanayi kenti” sıfatı da Gaziantep kent kimliğinde kullanılan bir diğer ifade olmuştur. Daha sonra kültürel unsurların Türkiye kentlerinde kent kimliğine dahil edilme süreci başlamıştır (Utandır Karaduman, 2023). Gaziantep için bu süreçte etkili olan faktör Türkiye’nin ilk UNESCO tarafından gastronomi dalında Yaratıcı Şehirler Ağı’na dahil edilen ili olmasıdır. Daha sonra bu ağa gastronomi alanında Hatay (2017), Afyonkarahisar (2019) ve Kayseri (2021) dâhil olmuştur (Gaziantep Belediyesi, 2015). Gaziantep’in mutfak ve yemek kültürü odaklı kimlik inşa sürecine tüketiciler, üreticiler, girişimciler ve yöneticiler gibi pek çok aktör katkı sağlamıştır (Utandır Karaduman, 2023). Aslında bu süreç yapay olarak gerçekleşen bir süreç değildir. Kentin havasını uzun zaman soluma fırsatı yakalayan ziyaretçiler yerel halkla iletişime geçtiklerinde gastronominin günlük hayata derin bir şekilde nüfus ettiğini görebilirler.

Aslında Gastronomi Şehri kimliği Gaziantep için hak edilmiş bir unvanın süreç içerisinde tüm dünyaya deklare edilmesinde başka bir şey değildir.

Gastronomi şehri Gaziantep benzersiz yeme içme davranışlarına sahip özel ve görülmesi gereken bir şehirdir. Yeme içme hazırlıklarına dair yapılan mevsimsel hazırlıklar yöresel birçok detayı bünyesinde barındırır. Bu konu birçok bilimsel araştırmacının dikkatini çekmiştir (Birecikligil, 2007; Dönmez & Pehlivan, 2019; Fidan & Özcan, 2019; Şenol, & Giritlioğlu, 2021). Türkiye ve Dünya'nın birçok yerine bu ürünler nam salmış ve siparişler ile Gaziantep'ten getirilmiştir. Gaziantep Türkiye'de Coğrafi İşaretli Ürünler yönüyle en geniş gastronomik portföye sahip lider il olma özelliğini de taşımaktadır. Bu kapsamda Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından tescillenen 99 adet ürün ve 1 adet geleneksel ürün bulunmaktadır (Gaziantep Belediyesi, 2022). Bununla birlikte Gaziantep'te sahre kültürü (Pazar günleri yapılan piknik yapma alışkanlığı), şehrin kendine özgü tepsi yemeklerinin pratik bir biçimde şehrin her fırınında kasaplarla birlikte yapılabilmesi, nohut dürümü gibi pratik yiyecek seçeneklerine sahip olması görülmeye değer diğer yemek kültürü değerleridir. Çeşitli bilimsel araştırmalar Gaziantep restoranlarını ziyaret eden turistlerin tipolojilerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda elde edilen verilere göre yeme içmeye düşkün turistler; meraklılar, yöreselciler, sanatsal yaklaşanlar, sosyalleşenler ve sağlıklı beslenmeye özen gösterenler olmak üzere beş temaya ayrılmıştır. Örneğin meraklı yeme içmeye düşkün turistlerin seyahat motivasyonlarında beklentilerinin; yemek-tatlı tariflerini ve yiyeceklerde kullanılan baharatları öğrenmek, yemeğin tarihi süreçlerine ve yemek pişirme aşamalarına vakıf olmak ve yüksek ücretli yemekleri tatmak olduğu görülmüştür (Kırıcı Tekeli, Demirel İli & Kement, 2023). Şimşek & Selçuk (2018) ise Gaziantep'i ziyaret eden turistlerin tipolojilerinin yemeğe önem verenler, öğrenmeyi amaçlayanlar, organikçiler, yöreselciler ve yenilikçiler olduğunu ifade etmiştir.

Turizm'in Ekonomik Kalkınmadaki Rolü ve Afetlerin Turizme Ekonomik Etkileri

Turizm'in Ekonomik Kalkınmadaki Rolü

Turistik cazibe merkezleri buldukları illere ve dolayısı ile ülkeye önemli gelir kaynakları olmaktadır. Bu nedenle ekonomiye yüksek çarpan etkisi ile bilinen turizm, doğrudan ve dolaylı sektörde canlanma oluşturması nedeniyle ideal bir kalkınma aracı olarak kabul edilmektedir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren turizm endüstrisi, dünya ekonomisinde hızlı gelişen ve büyüyen ekonomilerden biri haline gelmiştir (Yiğit & Ay Yiğit, 2018). Turizm sayesinde turistler gittikleri yerlerde harcama yaparak seyahat

ettikleri ülke ve halkın ekonomik seviyesine fayda sağlamakta ve uluslararası turizm faaliyetleri ile ülkeler arası parasal aktarım gerçekleştirmektedir. Bahsedilen ekonomik etkilerinin yanında turizm sektörünün sosyal, politik vb. birçok sahada olumlu etkilerini görmek mümkündür. Bundan dolayı hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler de turizm sektörünün son derece önemli olduğu görülmektedir (Bingöl, Pehlivan & Han, 2020). Turizm sektöründe gastronomi turizminin ayrı bir önemi bulunmaktadır. Yiğit & Ay Yiğit, (2018) 2020 yılı ve sonrası için dünya ekonomisine yön veren turizm türünün “gastronomi turizmi” olacağını öngörüldüğünü ifade etmektedir. Turizm gelirlerinin içerisinde gastronomik ürünler önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca bu ürünler yerel ürün tüketimi artırarak yerel ekonomiye kazanç sağlayıp, yerel üretimi desteklemektedir. Yerel ekonomik kalkınmadan elde edilecek olan gelirler büyüme gelişme üzerinde etkinin yanında gelir eşitsizliği ile mücadelede önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedir. AB'nin hazırlamış olduğu rapora göre; üye ve aday ülkelerin gastronomi turizmi açısından katma değer, istihdam ve işletme sayısı gibi konularda ülke ekonomilerine büyük katkılar sağladığı belirtilmektedir. Ülke ekonomisine konaklama ve gastronomi sektörünün katkısı sırasıyla %30 ve %70 dir. Bu veriler gastronomi turizminin önemini ortaya koymaktadır (European Commission, 2014).

Afetlerin Turizme Ekonomik Etkileri

Tarihin her döneminde afetler yaşanmıştır. Afetler heyelan, sel, deprem gibi doğal kaynaklı olabileceği gibi, terör, uçak kazası, yangın gibi antropojenik nedenlere bağlı olarak da ortaya çıkabilmektedir. Ne zaman, nerede, ve hangi biçimde meydana geleceği kesin olarak tespit edilemeyen afetler sonuçları itibariyle benzer etkiler oluşturmaktadır. Bu etkiler başta fiziki kayıplar olmak üzere, ekonomik kayıplar ile sosyal psikolojik yıkımlara neden olabilmektedirler (Altun, 2018). Doğal afetler genel olarak yaşandığı ülkeyi birçok yönden etkiler, bu etkinin kaynağı küresel boyutta yaşanan bazı olaylardan da kaynaklanabilir. Örneğin; 2003-2021 döneminde yurt dışından Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısı dalgalı bir seyir göstermiştir. Bu dalgalı seyirde kuş gribi (2006), ABD'de ortaya çıkan küresel ekonomik kriz (2008), domuz gribi (2009-2010), Ebola (2013), MERS (2015) ve Covid-19 (2019) salgını etkili olmuştur. Fakat yaşanan en büyük dalgalanma diğer tüm ülkeleri de ciddi boyutta etkileyen Covid-19 (-%69,48) pandemidir (Şen & Şit, 2015,; Çeti & Ünlüönen, 2019; Piret & Boivin, 2021; Novelli, Burgess, Jones & Ritchie, 2018; Çavuşgil Köse & Ayhün, 2020). Tüm bu olumsuz ortam koşulları beraberinde ister istemez gerçekleştiği yörenin turizmine de

negatif yönde tesir etmektedir. Turizm üzerinde gerçekleşen bu gerilemenin ülke ekonomilerine olumsuz yansımaları olmaktadır.

Türkiye jeopolitik konumu itibari ile birçok afete maruz kalmaktadır. Bunlar başta deprem olmak üzere toprak kayması, sel, çığ gibi afetlerdir (Şahin & Kılınç, 2016). Türkiye’de meydana gelen afetlerin istatistiki dağılımına göre afetzedelerin % 58’ini depremlerden etkilenenler oluşturmaktadır. Geçmiş dönemlerde Dünya ve Türkiye’de deprem olayları yaşanmış ve birçok çalışmada ekonomik boyutuyla ele alınmıştır. Bu çalışmalardan bazılarına göre; depremlerin (ve genel olarak doğal afetlerin) ekonomik büyüme üzerinde önemli olumsuz etkileri bulunmaktadır (Barro & Martin 2003, Raddatz 2009). Bu olumsuz etkiler içerisinde birinci dereceden meydana gelen maddi kayıpların dışında, son yıllardaki bazı araştırmalar ticaret bağlantıları ve tedarik zincirleri yoluyla ekonomi genelinde yayılan potansiyel yayılma etkilerinin de olabileceğine vurgu yapmaktadır (The vd., 2011, Ruta vd., 2021). Fakat bahsi geçen olumsuz görüşlerin aksine bazı araştırmacılar deprem gibi afetlerin büyüme üzerinde hafif ve hatta olumlu etkileri olduğunu da ifade etmektedir (Albala-Bertrand 1993, Barone & Mocetti 2014, Caselli & Malhotra 2004, Loayza vd. 2012, Porcelli & Trezzi 2019, Skidmore & Toya 2002).

Depremlerin ekonomik etkileri; deprem öncesi ekonomik koşullar, neden oldukları yıkım ve ekonominin kaynaklarını yeniden inşaya yönelik yeteneğe bağlıdır (Hallegatte vd., 2022). Fakir ekonomi, düşük hükümet harcamaları ve zayıf kurumlara sahip ülkelerin, depremlerin büyüme üzerindeki olumsuz etkilerinden daha fazla etkilenme olasılığı vardır (Cavallo vd., 2013, DuRose 2023, Lackner 2018, Noy 2009, Toya & Skidmore 2007). Bu olumsuz etkiler ülke içi eşitsizliklerinin fazla olduğu toplumlarda özellikle yoksul halkı etkilemektedir (Colmer 2021). Bununla birlikte Dünya’da 20. yüzyılda depremler nedeniyle yaklaşık 1 milyon 548 bin kişi hayatını kaybetmiştir. Afetlerin zararları söz konusu olduğunda öncelikle ölüm, fiziki kayıplar ve yaralanmalar akla gelse de sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan önemli sonuçlar ortaya çıkmıştır (Altun, 2018). Letukas ve Barnshaw (2008) Endonezya’nın Sumatra kıyılarında 26 Aralık 2004’de meydana tsunami ve depremin hem yaşanan felaket esnasında kısa vadeli hem de politik yapıların ve ekonominin değişmesi nedeniyle uzun vadeli toplumsal değişimlere neden olduğunu bildirilmektedir. Türkiye 1. derece deprem kuşağında yer alan (Altun, 2018), nüfusunun %98’i, topraklarının ise %93’ünün çeşitli derecelerde deprem etkisi altında olduğu bir ülkedir (Şahin & Kılınç 2016). Bu nedenle Türkiye deprem tarihine bakıldığında farklı bölgelerde farklı şiddetlerde depremlere rastlamak şaşırtıcı değildir. Türkiye’de 1980 ile 2014 yılları arasında görülen depremlerin ekonomik

etkileri Şahin & Kılınç (2016) tarafından incelenmiştir. Sonuç olarak, Türkiye’de görülen depremlerin ülke ekonomisinde büyük kayıplar yaşattığı tespit edilmiştir (Şahin & Kılınç 2016). Bu kayıpları azaltmak için, ülke genelinde afet bilincinin oluşturulması, bölgelere göre afetlerin analiz edilip, afet öncesi hazırlık yapılması, zarar azaltma kapsamında her yaşta insanın bilinçlendirilmesi, afet sonrası iyileştirme ve yeniden inşa aşamasında gerekli önlemlerin alınarak yapılaşmanın oluşturulması önerilmiştir. Kara (2019) 27.06.1998 tarihine Adana-Ceyhan çevresinde meydana gelen 6.3 büyüklüğündeki deprem ve çok sayıdaki artçı sarsıntı sonucu 145 can kaybı 1500’den fazla yaralı ve büyük oranda maddi hasar meydana geldiğini, depremde 1124 binanın yıkıldığını, 10252 binanın oturulamaz durumda olduğunu ifade etmektedir. Bu deprem sonucu halkın ve kamu kuruluşlarının ilk dikkatini çeken kayıpların can ve ekonomik kayıplar olduğunu, fakat tüm bu kayıpların yanı sıra bölgenin sosyal dokusu, nüfus kompozisyonu ve istihdam olanaklarının da yaşanan depremle birlikte altüst olduğunu belirtmiştir (Kara, 2019). 17.08.1999’da meydana gelen Marmara depremi ise Türkiye depremleri içerisinde çok daha büyük bir toplumsal tepki ve toplumsal kaygı ortamı oluşmasına neden olmuştur. Bunun nedeni Marmara gibi sanayileşme ve kentleşmenin hızlı ve yoğun olduğu bir bölgede meydana gelmesinden kaynaklanmaktadır (Kolukırmık & Tuna, 2009). 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan deprem ise büyüklük olarak Marmara depreminden fazla olmasına rağmen bu iki önemli depremin karşılaştırmasını yapan uzmanlar şu açıklamalarda bulunmaktadır (Aksoy, Chupilkın, Kelly, Koçzan & Plehanov, 2023); Türkiye’deki 1999 depremi, 2023’te yaşanan depremden daha düşük şiddette olmasına rağmen ülkenin sanayi merkezinde meydana gelmiştir. 1999 depreminden en kötü şekilde etkilenen dört bölge (Kocaeli, Sakarya, Bolu ve Yalova) ülke nüfusunun yaklaşık %4’ünü içermektedir. Fakat bu iller İstanbul ve Bursa dahil olmak üzere ülkenin geri kalanıyla önemli ekonomik bağlantıları olan ve GSYİH’nın yaklaşık %7’sinden ve sanayi katma değerinin %14’ünden doğrudan sorumlu olan illerdir. Sonuç olarak, daha geniş bölgede enerji, ulaşım ve iletişim altyapısında önemli hasarlar oluşmuştur. Deprem nedeniyle büyük aksamalar yaşayan bölgeler birlikte, GSYİH’nın %35’ini ve sanayi üretiminin yarısını oluşturmaktadır. İlk ekonomik yavaşlama, depremin hemen ardından bozulan fiziksel sermaye, iş gücü, tedarik zincirleri, envanter kaybı ve düşük yatırımı yansıtmaktadır. Bu süreçte birçok küçük işletme, deprem sigortası olmadığı için iflas etmiştir. Bunun, 2001 mali krizi öncesinde takipteki kredilerde keskin bir artış gören bankacılık sektörü üzerinde zincirleme bir etkisi bulunmaktadır (Bibbee vd., 2000). Öte yandan, deprem sonrası gerçekleştirilen yeniden yapılanma faaliyetleri 2000 yılında

ülkenin büyümesini hızlandırmıştır. 1999'dan farklı olarak, 2023 depremi yılın başlarında meydana gelmiştir. Sonuç olarak, yeniden yapılanma etkisi büyük ölçüde aynı takvim yılında gerçekleşecek ve depreme bağlı kesintilerin GSYİH üzerindeki olumsuz etkisini önemli ölçüde dengeleyecektir. Ayrıca, deprem sigortasının 1999 yılına göre yaygınlaşması nedeniyle bankacılık sektörüne etkisinin daha sınırlı olması beklenmektedir. 2023 depremlerinin ekonomik büyüme üzerindeki genel etkisinin, hükümet harcamalarında oluşturduğu önemli artış zeminine karşı, 2023'te çıktının (GSYİH) yüzde birinden daha az olması muhtemeldir. Ancak bu tahminlerin sonuçları henüz netleşmemiştir. The International Money Fund (Uluslararası Para Fonu) son 7,8'lik depremlerin ekonomiye 1999'daki 7,6'lık depremlerden daha az zarar vereceğine inanmaktadır. Londra'daki Capital Economics'te gelişen piyasalar kıdemli ekonomisti Liam Peach, "Ekonomik aktivitenin depremden sonra hızla toparlanabileceğine inanıyor [...]. Bu çeyrekteki herhangi bir etki telafi edilecektir." Türkiye Merkez Bankası da Türkiye ekonomisinin orta vadede etkilenmeyeceğine inandıklarını beyan etmiştir.

Afet Bölgesinde yer alan 10 ilin ihracat rakamlarına bakılacak olursa bu iller toplam ihracatın yüzde 8,7'sini gerçekleştirmektedir. 2022 yılında 19,76 milyar dolarlık bu ihracatın, 10,52 milyar dolar ile yarısından fazlası Gaziantep'te gerçekleşirken, Hatay 3,56, Adana 3 ve Kahramanmaraş 1,46 milyar dolar ihracat yapmıştır. Bakliyat, hububat, çelik, yağlı tohum ve mamulleri vb. tarım ürünleri; hazır giyim ürünleri, tekstil ve hammaddeleri öncü ihracat kalemleridir (TURKONFED, 2023). Aksoy vd. (2023) Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'nın konu hakkındaki görüşlerini; "*Türkiye'nin GSYİH'sinin %1'ine kadar kaybedebileceğine inanıyor. Türkiye için büyüme %3,5 olarak öngörülmüştü, şimdi %3'e geriledi. Türkiye kayısı da dahil olmak üzere birçok meyvenin önde gelen sağlayıcısı olduğundan, dünya ekonomisinde bir dalgalanma etkisi olabilir. Tarım ve sanayi üretiminin yanı sıra turizm de önemli bir parçadır. Türkiye ekonomisinin pek çok popüler turistik noktaya artık erişilemediği için bu sektörün de büyük bir darbe alması beklenmektedir*" olarak aktarmaktadır. Görüldüğü üzere konu ile ilgili olumlu görüşler olduğu kadar bazı endişeler de paylaşılmaktadır.

Gastronomi Kenti Gaziantep'te Depremin Etkileri

Çalışmanın bu kısmı araştırmacının araştırma alanında kendi gözlemleri ve olayın tanıkları ile yaşadığı deneyim ve edindiği bilgilere dayanmaktadır. Bu bilgiler olayın doğasına müdahale edilmeksizin edinilen bilgilerdir. Ayrıca araştırma alanında, araştırma konusu ile uyumlu bulunan gazete haberleri ve mülakatlar mevcut başlık altında toplanarak verilmiştir.

Gaziantep'te depremler ile ilgili görsel ve yazılı basın haberlerinde "İslahiye ve Nurdağı ilçelerinde depremde yıkılan binaların olduğu bilgisi" doğru şekilde verilmiştir. Ancak bazı haberlerde "Gaziantep merkezde yıkılan binaların yoğun olduğunun anlaşılmasına sebebiyet verecek şekilde" kamuoyuna yansıtılmıştır. Araştırmada kullanılan gözlemsel veriler ise genel olarak şu şekildedir; Gaziantep ili 2023 depremlerinde özellikle İslahiye ve Nurdağı ilçelerinde büyük yara almıştır. Maalesef bu ilçelerde depremler büyük bir yıkım meydana getirmiştir. Bunun sebebi olarak iki ilçenin doğrudan Doğu Anadolu fay hattı üzerinde bulunması ve toprak yapısı olarak yumuşak olması gösterilmektedir. Diğer yandan Gaziantep'in merkez ilçelerinde bu depremleri birlikte yaşadığımız Hatay, Kahramanmaraş illerimizdeki gibi büyük bir felaket yaşanmamıştır. Kentte, Gaziantep'in yapılaşma öncesi toprak geçmişini bilenler "zarara uğrayan evlerin yumuşak toprağa sahip bölgelerde olduğunu" belirtmektedir. Deprem gecesi depremin şiddeti dolayısıyla Gaziantep'te büyük bir panik meydana gelmiştir. İlk olarak insanların nasıl bir afet ile karşı karşıya kaldıklarını anlaması pek mümkün değildi zira bu süreçte insanlar öncelikle kendilerini korunaklı alanlara almışlardır. Daha sonra depremin anlık şokunun atılması ile birlikte birinci derece yakınlarının durumlarından haberdar olmaya çalışmışlardır ki bu da aynı anda ve yoğun şekilde yaşandığı için iletişimde aksamalar meydana gelmiştir. Ancak ilde yıkılan ev sayısının çok olmadığına anlaşılması günün ağarmasıyla mümkün olmuştur. İlk gün geçtikten sonra ildeki fiziki yıkımın komşu illere nazaran oldukça düşük olduğu daha net anlaşılabilmiştir. Gaziantep'te hasar durumundan dolayı yıkılması gereken evler bulunmasına rağmen -ağır/orta- hasarlı binalardan insanlar canlı çıkmıştır. Kara, (2019) "*Depremlerde yapılar hasar görebilir. Ancak, şiddetli bir depremde yapı ağır hasar görsen bile göçmeden ayakta kalabilmeli ve can kaybı olmamalıdır*"; "*Böyle bir yapı güvenliğini sağlamanın tek yolunun, standartlara uygun malzeme kullanımı, yürürlükteki şartname ve yönetmeliklere uygun yapılmış proje üretimi, titiz bir işçilik ve etkin denetimle gerçekleştirilebilir*" ifadelerini kullanmaktadır. Şuan Gaziantep'te bina hasar durumlarından dolayı evlerinde oturamayan vatandaşlarımız ve ilk defa bu denli büyük ve uzun süren bir deprem silsilesi yaşıyor olmamız nedeniyle temkinli olmak isteyenler bulunmaktadır. Bu süreçte ilk olarak depremler nedeniyle halkın bir kısmı şehir dışına gitmiş olsa da bunlardan bir kısmı tekrar geri dönüş yapmaktadır. Gaziantep'te bağ evi kültürünün yaygın olması bu süreçte çok büyük avantaj sağlamıştır. Bağ evi bulunan insanlar apartmanlarda kalmak yerine bağ evlerinde kalmayı tercih etmiştir. Deprem ilk günlerinden itibaren özellikle bir aylık süreçte yerel halk bağ evlerinde ya da Gaziantep'te az sayıda kata sahip olan köylerde

birkaç aile birlikte oturmuştur. Daha sonrasında özellikle okulların açılması ile nüfusun merkeze geri dönüşü hızlanmıştır.

İlk deprem sisilesinden bu yana halen ufak çapta artçılar devam etse de Gaziantep'in gastronomi işletmeleri yoluna devam etmektedir. Bu konu ile ilgili gelişmeler Gaziantep gastronomisinde önemli yere sahip olan işletme sahipleri ile görüşülerek bir haber sitesi tarafından yayınlanmıştır. 26.02.2023 tarihli haber başlığı "WSJ (Wall Street Journal): Türkiye'nin gastronomi başkenti Gaziantep mutfaklarını depremezdelere açtı" şeklinde verilmiştir. Haberde yer alan bazı bilgiler genel olarak şu şekildedir; *Wall Street Journal*, yerel esnaf ve şeflerle röportaj yaptı ve gastronomi merkezi olan Gaziantep'te gaz kesintisinin şehirde olduğu depremin ilk günlerinde dahi eski pişirme yöntemlerinden biri olan odun fırınlarını çalışarak vatandaşa ekmek verebildiğini ifade etti (Gazeteoksijen, 2023) Ayrıca haberde; "kebabçı, baklavacı, künefecisi gibi birbirinden farklı özellikte hizmet sunan tanınmış işletmelerin Gaziantep'lilere kalacak yer ve ücretsiz yemek imkanı sağladığı"; "görüşme yapılan işletmelerin işlerine ara vererek Gaziantep ve komşu illerdeki dayanışma çalışmalarına katıldığı, yerel yetkililer, Türkiye'nin ve dünyanın dört bir yanından şefler, şehrin aşçılık enstitüsü gibi birçok aktörün katkılarıyla yardımların yapıldığı" belirtildi. Bazı röportajlarda ise; "Halka verilen yiyeceklerin "yerel yemekler" olduğu (Bozdemir, 2023), katmer ve baklava üretiminin gerçekleştiği, sınırlı baklava ihracatına başlandığı ve aşevi hizmetine devam edildiği (Çağdaş, 2023), Gaziantep kent mutfağının felaket zamanlarında halk için bir siper görevi gördüğü" (Yayla, 2023) ifade edildi. Koçak, (2023) ise "gaz ve suyun yeniden gelmeye başlamasıyla bile şehrin her zamankinden çok daha sessiz olduğunu, çünkü birçok yerli halk ve turistlerin yeni depremlerden korkarak bölgeden kaçtığını" ifade etti. Yayla, (2023) "Deprem olduğunda ilk önceliğinin fırının yemek salonundaki deri kaplı banklarda uyuyan yaklaşık 50 komşusuna sıcak yemek sağlamak olduğunu ve bir gün içinde, müşterilerin kendisinden farklı bir rahatlatıcı yiyecek olan "künefe"yi sorduklarını" aktardı. Yöresel ürün satışı yapan Arı, (2023) kurutulmuş biber, bamya, kabak ve patlıcan dizileriyle süslü baharat dükkanını yeniden açmak için 10 gün beklediğini, çam fıstığı ve yer fıstığı tedarikçilerinin evlerini kaybettiğini, ceviz tedarikçisine ulaşamadığını ve müşterilerinin ortadan kaybolduğunu söyledi. Gaziantep esnafının, "Piyasanın normale dönmesinin üç ila altı ay zaman alacağını düşündüklerini" belirtti. Bununla birlikte araştırmacının gözlemsel verilerine göre; okulların açılmasından bir gün önce gastronomik hizmet sunan işletmelerde daha fazla insanın yemek yediğini ve kafelerde oturduğunu ve çeşitli çerez vb. ürünleri satın aldığı görülmüştür. Bilimsel literatürde afet bölgesinde yaşanan geçmiş olaylardan referansla uzmanlar afetzedelerin rehavete kapılma, yardımlara

bağımlı kalma, üretimi terk etme gibi sorunlar yaşadığı konusunda uyarı yapmaktadır (Kara, 2019).

2023 Gaziantep/Kahramanmaraş depremleri hakkında Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, *“Pek çok popüler turistik noktaya artık erişilemediği için turizm sektörünün ve bu nedenle Türkiye ekonomisinin büyük bir darbe alması beklendiğini”* ifade etmiştir (Aksoy vd. 2023). Araştırmacı afet bölgesinde yaşayan akraba ve arkadaşlarına taziye ve yardım amacıyla depremin olduğu hafta Gaziantep’in ilçeleri olan İslahiye ve Nurdağı’na gitmiştir. Buradaki gözlemler şu şekildedir; “Afetin ilk günlerinde İslahiye ve Nurdağı ilçelerinde yolların büyük oranda açık olduğu ve yol durumu ile ilgili herhangi bir tehlikenin olmadığı, yollardaki çöken ve çatlak olan yerlere müdahale edildiği ve ileriki süreçler için yol iyileştirme çalışmaları devam ettiği görülmüştür. Ancak bu iki ilçenin ve Kahramanmaraş, Gaziantep, Adıyaman Malatya ve Şanlıurfa illerinin iller arası irtibatına önemli katkısı olan Tarsus-Adana-Gaziantep (TAG) Otoyolunun Nurdağı tüneller ve viyadükler mevkiinde ve Kahramanmaraş Narlı kavşağına yakın kesiminde ilk aşamada ciddi sorunların olduğu ve bu sorunun giderilmesinin zaman aldığı bilinmektedir. Tüm bu koşulların yanında ülke genelinden ve yurt dışından yapılan yardımların yanı sıra bölgedeki insanlarımız da birbirleri ile kenetlenerek yaraları birlikte sarma yoluna gitmiştir. Afetzedeler kendi acıları ve sıkıntılarını bir kenara koyarak çevresine yardım etmeye çalışmaktadır. Bu sürecin bizi daha çok birbirimize kenetlediğini hep birlikte deneyimlemekteyiz”. Geline nokta da deprem süreci ilk olarak bazı zorlukları beraberinde getirirse de gastronomi ve diğer turizm faaliyetleri için Gaziantep’te bu sektörlerin yara almasına neden olacak önemli bir durum görünmemektedir. Ancak yine de ortaya çıkan felaketin boyutu düşünüldüğünde Gaziantep’in hemen hemen her sektörünün ve ilin öne çıkan sahası olan gastronomi alanının da bu depremlerden çıkaracağı dersler olduğu bilinmelidir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada 2023 Gaziantep/Kahramanmaraş depremlerinin Gastronomi turizmi üzerine potansiyel etkilerini araştırılmıştır. Çalışmada gastronomi turizmi bakımından Türkiye’de oldukça önemli bir yere sahip olan Gaziantep ili araştırma alanını oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden gözlem ve literatür tarama yoluyla elde edilen veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Araştırma süresince deprem olayının ve etkilerinin devam ediyor olması, araştırmacının aktif olarak araştırma alanında ikamet etmesi nedeniyle çalışma araştırmacının gözlemleri ile sınırlıdır. Halkın yaşadığı

panik durumunun getirdiği çeşitli aksaklıklar nedeniyle mülakat tekniği kullanılamamıştır. Literatür taramada bilimsel literatür kaynakları, güncel yerli ve yabancı haber sitelerinin verilerinden yararlanılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler başlıklara ayrılarak sunulmuştur.

Sonuç olarak; 2023 Gaziantep/Kahramanmaraş depremleri Türkiye’de 10 ilin ve Sivas/Gürün ilçesinin afet bölgesi olarak ilan edilmesine neden olan daha önce bu denli sık ve uzun süren depremlerin bir arada yaşanmadığı bir süreci ifade etmektedir. Meydana gelen depremlerde Afet bölgesi içinde yer alan iller çeşitli şekillerde ve boyutta afetten etkilenmiştir. Türkiye’nin ilk gastronomi şehri olan Gaziantep ili de afet bölgesinde yer almaktadır. Üstelik bu il bölgenin önemli sanayi şehirlerindedir. Ayrıca gastronomi turizmi yönüyle Türkiye’nin en önemli illerinin başında yer almaktadır. Yaşanan depremler Gaziantep’in İslahiye ve Nurdağı ilçelerinde önemli kayıplara yol açmıştır. Bununla birlikte kent merkezinde yıkılan bina sayısı oldukça azdır. İlin ulaşım noktasında iyileştirme çalışmaları devam etmekle birlikte ulaşımında herhangi bir kesinti bulunmamaktadır. Yerel halk yüksek katlı binalardan uzak durmak adına bağ evi ya da köylere yönelmiştir. Halkın bir kısmı ise şehir dışına gitmekle birlikte okulların açılması ile dönüşler hızlanmıştır. Gastronomi turizmine yönelik yapılan bilimsel literatür taraması ve güncel bilimsel değerlendirmelere göre yaşanan bu sürecin sonraki dönemlerde turizm açısından avantaja çevrilebileceğine yönelik kritikler yapılmaktadır. Yerli ve yabancı görsel/ yazılı basında yer alan haberler değerlendirildiğinde gastronomi turizmi için olumlu haberler yer almaktadır. Bununla birlikte yurtdışında bazı kuruluşlar genel olarak yaşanan süreçten turizmin olumsuz etkilenebileceğini de belirtmektedir. Bazı basın kuruluşları “Gaziantep’te depremde yıkılan bina enkazlarının kaldırıldığı” şeklinde haber başlığı kullanmaktadır. Bu tip genelleyci ifadelerin Gaziantep gastronomi turizmini olumsuz yönde etkileme potansiyeli bulunmaktadır. Yapılan çalışmada elde edilen literatür ve gözlemsel verilere göre, Gaziantep gastronomi turizminde, yaşanan depremin getirdiği etkilerin doğru adımlar atılarak aşılabileceği, mevcut durumun planlamasının geleceğe yönelik çok boyutlu ele alınması şartıyla Gaziantep gastronomisinin süreçten güçlenerek çıkacağı düşünülmektedir. Gaziantep gastronomi turizmi için bazı genel değerlendirmeler ve bu kapsamda yapılabilecekler aşağıda yer almaktadır;

- Deprem sonrasında halk genellikle çok katlı binaların altında yer alan market, gıda işletmesi vb. yerlerden uzak durmaktadır ve daha çok tek katlı yerleri tercih etmektedir. Bu süreçte özellikle Gaziantep gastronomi turizminde önemli katkılar sunan marka işletmelerin şehirde mümkünse tek katlı ya da en fazla 2 katlı yerlere taşınması hem halk hem de dışarıdan gelen turistlere güven verecektir. Bu işletmelerin

çok katlı binalardan uzak kent içi alanlarda veya şehrin dış kısımlarına taşınması bir diğer dikkat edilmesi gereken nokta olacaktır.

- Yerel halkın bölgede güven içinde yaşayabileceğini düşündüğü alanlar artık düşük kat sayısına sahip evlerdir. Bu süreçte özellikle devletin kontrolünde ve fonlaması ile yapılan ve Toplu Konut İdaresi (TOKİ) binaları olarak adlandırılan binalarda “sağlamlığın fazla olması” halka güven vermektedir. Devletin yapım ve denetimdeki rolü toparlanmada büyük öneme sahiptir. Bu alanlar gıda işletmelerinin yönelmesi açısından tespit edilerek işletmeler bilgilendirilmelidir. Ayrıca, arazi sınıflamasına göre özellikle gastronomi turizminde faaliyet gösteren işletmelerinin bilgilendirilmesi, bu alanlara yönlendirilmesi ve güvenlik için belirlenen koşulları sağlamalarına çok boyutlu destek verilmelidir.
- Depremde ciddi hasar gören alanlar, Gaziantep merkezinden uzakta İslahiye ve Nurdağı ilçeleridir. Bu alanlar hakkında yapılan bazı haberlerde “Gaziantep’te büyük can ve mal kaybı gerçekleştiğini düşündürecek ifadeler” kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bilgi kirliliği yaşanmaması adına iletişim kanallarının deprem ile ilgili haberlerde genellemeden uzak durması gerekmektedir. Bununla birlikte depremler hakkında yapılan haberlerde; depremin ağır bilançosunu bertaraf etmeye yönelik yapılan çalışmalar, illerin normalleşme süreçleri, gastronomi vb. turizm verilerindeki ilerlemelere yer verilmesi önemlidir. Bu yöndeki adımlar ülke ve afet bölgesinde yer alan şehirleri pozitif yönde etkileyecektir.
- Deprem doğal afetlerden sadece biridir. Günümüzde yaşanan ekolojik bozulma; su, toprak vb. doğal kaynaklar, gıda, sürdürülebilir enerji kaynaklarına ihtiyacı beraberinde getirmektedir. Bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik acil önlemler alınmalıdır. Depremden sonra kentsel alanlarda gerçekleştirilecek olan yeniden yapılandırma projelerinde muhakkak sürdürülebilir şehir planlamasına önem vermek gerekmektedir. Gaziantep için sürdürülebilir şehir planlamasında kentsel tarım seçeneği değerlendirilebilir. Kentsel tarım; kent ekolojisine, yeni gıda kaynaklarının oluşturulmasına, halkın ekolojik bilinçlenmesine, gıda erişim eşitsizliğinin azaltılmasına, psikolojik iyileşmeye, sosyal birlikteliğin arttırılmasına katkı sağlamaktadır.
- Ayrıca şehrin merkezinde ağır ya da orta hasarlı binalar yıkıldıktan sonra bu alanlar gastronomi turizmi için de değerlendirilebilir. Gastronomi sektöründeki işletmeler tedarikçilerinin bir kısmını üretim yapması için bu alanlara yönlendirebilir ve bu alanlarda yerli ve yabancı turistlere gıdanın üretiminden tabağa gelinceye değin

yaşadığı süreci gösterebilme olanağı sunulur. Böylece Gaziantep kent merkezinde daha önce yer almayan turistik alanlar farklı turizm türleri ile birleştirilerek oluşturulabilir. Bu sistemin işletmeler tarafından gerçekleştirilebilmesi için gereken destek yerel yönetim ve üniversitelerin işbirliği ile sağlanabilir.

- Afet durumlarında gıda teminini kolaylaştıracak yenilebilir peyzaj tasarımı oluşturulması halkın doğal afetlerle başa çıkma yetisini arttıracak ve geleceğe güvenini pekiştirecektir. Ayrıca bu önlemlerin ekonomik, ekolojik katkıları yadsınamaz derecede önemlidir.
- Toparlanma sürecinde gastronomi turizmi fırsatları iyi değerlendirmeli, diğer bazı turizm faaliyetleri gastronomi sahasını destekleyici olarak kullanılmalıdır. Bu konuda gastronomi turizmine destek verebilecek turizm türleri genel olarak sürdürülebilir, çevre odaklı gastronomi turizm türleri olan üretim alanlarının ziyaret edildiği kentsel ve kırsal tarım alanlarında gerçekleştirilebilir. Ayrıca depremin kente getirmiş olduğu tecrübeler müze turizmi ve jeoturizm de değerlendirilebilir.
- Yapılan bu çalışmaya ek olarak ileride Gaziantep gastronomi turizminin durum değerlendirmesi ve Gaziantep gastronomisini destekleyecek diğer turizm destinasyonlarının araştırılması literatüre katkı sağlayacaktır. Elde edilen verilerden yerel yönetimlerin faydalanması, Gaziantep gastronomisinin revizyonu ve güçlendirilmesi için önemlidir.

Kaynaklar

- Akın, A. (2018). Gaziantep'in gastronomi şehri olarak belirlenmesinde demografik değişkenlerin etkisi. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 6(2), 299-316.
- Aksoy, C. G., Chupilkın, M., Kelly, R., Koçzan, Zsoka., & Plehanov, A. (2023). The impact of the 2023 earthquakes on Türkiye's economy: First estimates. <https://globaledge.msu.edu/blog/post/57242/the-economic-impact-of-the-turkish-earthquakes>
- Altun, F. (2018). Afetlerin ekonomik ve sosyal etkileri: Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(1), 1-15.
- Barone, G. & Mocetti, S. (2014), "Natural disasters, growth and institutions: a tale of two earthquakes", *Bank of Italy Economic Working Paper* No. 949.
- Barro, R. J. & Martin, X. Sala. İ. (2003), *Economic Growth*, 2nd edition, MIT Press.
- Bibbee, A, R Gonenc, S Jacobs, J Konvitz & R Price (2000). "Economic effects of the 1999 Turkish earthquakes: An interim report", OECD Economics Department Working Paper No. 247.
- Bingöl, N. , Pehlivan, C. & Han, A. (2020). Turizm Gelirleri-Makro Değişkenler Arasındaki İlişkinin Türkiye İçin Ampirik Olarak İncelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 0 (82), 245-262. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/sosekev/issue/72040/1158586>
- Birecikligil, H. (2007). Beyaza leke düştü... *Gaziantep Tarih Kültür Dergisi*, 9, 52-55.
- Caselli, F. & Malhotra, P. (2004), "Natural disasters and growth: from thought experiment to natural experiment", Mimeo.
- Cavallo, E, Galiani, S., Noy, I. & Pantano, J. (2013). "Catastrophic natural disasters and economic growth", *The Review of Economics and Statistics* 95(5): 1549-1561.
- Çavdırılı, C. M. & Adan, Ö. (2020). Müzeler ve kültürel mirasın sürdürülebilirliği: Köstem Zeytinyağı Müzesi (Museums and Sustainability of Cultural Heritage: Kostem Oliveoil Museum). *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 8(3), 2241-2262.
- Çekal, N., Doğan, E., & Aktürk, H. (2022). Türkiye'de Gastronomi Müzeleri ve Özellikleri. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(11), 1655-1673.
- Çimen, Z. & Özmenekşe, Y. O. (2022). Türkiye'nin sağlık turizmi istatistikleri üzerine bir değerlendirme: 2003-2021.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. New York: Routledge.
- Colmer, J. (2021). "How does climate change shape inequality, poverty and economic opportunity?" *Economics Observatory*, 5 October.

- Dönmez, Ö. Ç., & Pehlivan, T. (2019). Gaziantep İlinde Kışlık Hazırlıklar ve Kurutmalıklar. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 275-292.
- Dönmez, Ö. Ç. & Pehlivan, T. (2022). Coğrafi İşaretle Ürün Deneyiminin Memnuniyet ve Davranışsal Niyet Üzerine Etkisi: Adana Lezzet Festivali Örneği. *Gastroia: Journal of Gastronomy And Travel Research*, 6(1), 123-138.
- DuRose, R. (2023). "Why earthquakes are deadlier depending on where you live: What Turkey and Syria's deadly earthquakes reveal about wealth", VoxEU.org, 13 February.
- Fidan, S., & Özcan, F. (2019). Gastronomi Kenti Gaziantep'te Özel Gün Yemekleri Üzerine Bir Araştırma. *Journal of International Social Research*, 12(67).
- Gazeteoksijen (2023). <https://gazeteoksijen.com/turkiye/wsj-turkiyenin-gastronomi-baskenti-gaziantep-mutfaklarini-depremedelere-acti-171457>
- Gaziantep Belediyesi, (2015) <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/gaziantep-dunya-gastronomi-sehri-oldu>
- Gaziantep Belediyesi, (2022) <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/gaziantepin-cografi-isaretle-urunleri-calistay-ile-dunyayatanitilacak>.
- Gökçe, F., Sunar, H., & Türkoğlu, A. (2017). Doğal Çevrenin Korunmasında Bitki Müzelerinin Etkisi; Hatay Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Müzesi Örneği. International Congress on Cultural Heritage and Tourism (ICCHT - 2017)
- Gül, M. (2022). Kahramanmaraş Tematik Mutfak Müzesi ve Dondurma Müzesinin Gastronomi Turizmi Kapsamında Değerlendirilmesi. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 307-329.
- Güzel-Şahin, G., Ünver, G. (2015). Destinasyon Pazarlama Aracı Olarak Gastronomi Turizmi: İstanbul'un Gastronomi Turizmi Potansiyeli Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(2):63-73.
- Gillespie, C. (2001). *European gastronomy into the 21st century*. Oxford: Planta Tree.
- Jiménez-Beltrán, F.J., López-Guzmán, T., González Santa Cruz, F. (2016). Analysis of the Relationship Between Tourism and Food Culture. *Sustainability*, 8(5):418.
- Kara, T. (2019) Adana-Ceyhan Depreminin (27 Haziran 1998) *Ekonomik ve Sosyal Sonuçları*. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Öğretmenliği Bilim Dalı, İlköğretim Bölümü
- Kırıcı Tekeli, E. , Demirel İli, N. & Kement, Ü. (2023). Foodie Turist Tipolojisi: Gaziantep Restoranlarına Yönelik Nitel Bir Araştırma . *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 22 (1) , 372-392 . DOI: 10.21547/jss.1134286

- Kivela, J. & Crotts, J. C. (2006). Tourism and gastronomy: Gastronomy's influence on how tourists experience a destination. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 30(3): 354-377.
- Kolukirik, S. & Tuna, M. (2009). Türk Medyasında Deprem Algısı: Marmara Depremi Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 286-298.
- Küçükkömürler, S. , Şırvan, N. B. & Sezgin, A. C. (2019). Dünyada ve Türkiye'de Gastronomi Turizmi . *Uluslararası Turizm Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 2 (2) , 78-85. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijtebs/issue/42202/507858>
- Lakner, S. (2018). "Earthquakes and economic growth", FIW Working Paper No. 190. Hallegatte, S, C Jooste and F McIsaac (2022), "Macroeconomic consequences of natural disasters: A modelling proposal and application to floods and earthquakes in Turkey", World Bank Policy Research Working Paper No. 9943.
- Letukas, L. & Barnshaw, J. (2008), A World-System Approach to Post-Catastrophe International Relief, *Social Forces*, 87 (2).
- Loayza, N. V., Olaberria, E., Rigolini, J. & Christiaensen, L. (2012). "Natural disasters and growth: Going beyond the averages", *World Development* 40(7): 1317-1336.
- Manolaa, M. & Koufadakis, S. (2020). The Gastronomy as an Art and its Role in the Local Economic Development of a Tourism Destination: A Literature Review. *SPOUDAI Journal of Economics and Business*, 70(1-2): 81-92.
- MTA, (2023) https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgi-merkezi/deprem/pdf/Genisletilmis_Bilgi_Notu_06_Subat_2023%20KMaras_Depremleri.pdf
- Noy, I. (2009). "The macroeconomic consequences of disasters", *Journal of Development Economics* 88(2): 221-231.
- Porcelli, F. & Trezzi, R. (2018). "The impact of earthquakes on economic activity: Evidence from Italy", *Empirical Economics* 56: 1167-1206.
- Ritchie, J. & Lewis, J. (2003). *Qualitative Research Practice*. London: SAGE Publications.
- Robinson, A. M. (2023). Jeoturizm: Kime Jeoturist Denir? (Y. Çiftçi, Trans.) . Türkiye Jeoloji Bülteni, 66 (1) , 149-158. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/tjb/issue/70023/1121016>
- Ruta, M., Mattoo, A. & Mulabdic, A. (2021). "How natural disasters reshape supply chains: Lessons for the COVID-19 crisis", VoxEU, 18 August. Albala-Bertrand, J M (1993), "Natural disaster situations and growth: A macroeconomic model for sudden disaster impacts", *World Development* 21(9): 1417-1434.
- Skidmore, M. & Toya, H. (2002). "Do natural disasters promote long-run growth?" *Economic Inquiry* 40(4).

- Smith, S. & Costello, C. (2009). Culinary Tourism: Satisfaction with A Culinary Event Utilizing Importance-Performance Grid Analysis. *Journal of Vacation Marketing*, 15(2):99-110.
- Şahin, İ. & Kılınc, T. (2016). Türkiye’de 1980-2014 Yılları Arasında Görülen Depremlerin Ekonomik Etkileri. *İktisadi Yenilik Dergisi*, vol.4, no.1, 33-42.
- Şenol, T., & Giritlioğlu, İ. (2021) *Mutfak, Yerel Yiyecekler ve Gaziantep Mutfağında Kullanımı*. İksad Yayınevi. Ankara
- Şimşek, A. & Selçuk, G. N. (2018). Gastro turistlerin tipolojisinin belirlenmesi: Gaziantep ölçeğinde bir uygulama. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 28-43.
- Tekeli, M., Tekeli, E. K., & Değerli, Y. (2023). Sürdürülebilir Turizm Perspektifinden Ermenek’in Alternatif Turizm Potansiyeli: Nitel Bir Araştırma. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 6(1), 106-128.
- The, R., Keck, A., Nee, C. & Escaith, H. (2011). “Japan’s earthquake and tsunami: International trade and global supply chain impacts”, *VoxEU*, 28 April
- Toksöz, D. ve Aras, S. (2016). Turistlerin seyahat motivasyonlarında yöresel mutfağın rolü, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 4(1), 174-189
- Toya, H. & Skidmore, M. (2007), “Economic development and the impacts of natural disasters”, *Economics Letters* 94(1): 20-25.
- Tören, E. (2023). Kültüre Dayalı Turizm Çeşitlerinin Motivasyon Faktörlerinin İçerik Analizi. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 6 (1) , 220-235 . DOI: 10.53353/atrss.1233484
- Turkonfed (2023) <https://turkonfed.org/Files/ContentFile/turkonfed2023kahramanmarasdepremiatifetdurumraporu021023-4718.pdf>
- Tütüncü, Ö. (2019). Lisans eğitiminde mutfak zanaatları ve gastronomi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 30(1), 93-97.
- Yılmaz, G. (2017). Gastronomi ve turizm ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 171-191.
- Yılmaz, K. (2023). <https://sarkac.org/2023/02/6-subat-2023-kahramanmaras-depremlerinin-ekonomik-etkisi/>
- Yiğit ve Ay Yiğit (2018). Gastronomi ve Yerel Ekonomi. III. Kaoru Ishikawa Business Administration and Economy Congress. October 19-21, 2018 Cappadocia Turkey